

Oslo AUF

Årsmøte 21. januar 1989

Med forbehold om endringer

SPERRET til 21.1.89 kl 1000

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISKE SITUASJONEN

Jeg vil gjerne starte med å berømme dere for et aktivt år. Jeg har lest beretningen - og jeg har lest det skolepolitiske programmet dere legger fram på dette årsmøtet. Begge deler vitner om stor aktivitet. Det er det vi nå trenger. Sterke grunnorganisasjoner som engasjerer medlemmene og preger det politiske bildet lokalt.

Nå må vi bruke tiden fram til september til å sikre et enda sterkere gjennomslag for vår politikk og våre verdier.

For de nærmeste månedene vil bli avgjørende for hvilke holdninger det er som sterkest vil prege utviklingen i 90-årene. Hvilke verdier skal norsk samfunnsutvikling bygge på: Arbeiderbevegelsens eller høyresidens ?

- Vi ønsker et samfunn med frihet og mangfold. Da er den aller viktigste forutsetningen at det er arbeid for alle.

- Vi ønsker et samfunn med rettferdig fordeling. Alle skal ha del i den velstand vi sammen skaper. Da er felles løsninger bygget på solidaritet mellom mennesker viktige redskaper.

Vi må utløse nye krefter, vi må skape mer og vi må fordele bedre. Alt for mange er i dag for mye opptatt av problemene - og spør: Hvorfor ? La oss se mer på mulighetene og spørre: Hvorfor ikke ?

Med en slik positiv innfallsvinkel, og en vilje til forandring kan vi oppnå så mye mer - og få sterkere grunnlag for nye reformer.

Vi må vinne de nye generasjonene for en slik politikk. "Politikk er å ville", sa Olof Palme. Det er helt riktig. Men det er også å få til noe. I Arbeiderpartiet har vi alltid lagt vekt på å gå fra "prat til praksis". Det er resultatene som teller. Da må vi skape løsninger som gir også dagens unge opplevelse av solidaritet og fellesskap i praksis.

*

Hva er de viktigste oppgavene for 90-årene ?

* Hovedoppgaven er at vi vil ha et samfunn der det er bruk for alle. Der alle kan være med å yte en innsats.

Det er ingen selvfølge at Norge skal ha full sysselsetting, mens andre land har en arbeidsledighet på 8-10 %. Det krever vilje til styring og en bevisst politikk. Og det stiller krav til oss alle, hvis vi skal vise vår vilje til å fremme så viktige verdier som arbeid for alle.

* Vi skal ha et samfunn som der ingen faller utenfor. Vi godtar ikke en utvikling der byrdene legges på et mindretall, selv om det er lite. Vi ønsker et samfunn med stor likhet. Ikke for at alle skal bli like, men fordi et samfunn med stor likhet i muligheter og livsstandard også er et bedre og mer rettferdig samfunn.

Det stiller krav til en solidarisk holdning. Det krever vilje til å sette fellesinteressene foran snevre gruppeinteresser.

* Vi skal over på en vekst som tar hensyn til natur og miljø. Vi kan ikke lenger leve på lånte ressurser og legge igjen regningen til fremtidige generasjoner.

Det vi nå får innsikt i av sammenhengene mellom miljø og utviklingen må forandre vår måte å tenke på. Det er i virkeligheten så revolusjonerende at det best kan sammenliknes med den betydning de store oppdagelsene fikk for datidens verdensbilde. Fra nå av må utviklingen gis en ny dimensjon. Hensynet til miljøet må stå langt mer sentralt i alle aktiviteter

- i politikk og næringsliv, i organisasjoner, ja - hos hver enkelt av oss.

* Vi skal ha et samfunn for barn og unge. Derfor har barna, småbarnsforeldrene, skole og utdanning fått en så fremtredende plass i programmet. Og vi skal fornye boligpolitikken.

*

Den utfordringen vi alle akkurat nå er mest opptatt av, er den store arbeidsledigheten vi har fått de siste månedene.

La det være helt klart: Vi forsvarer ikke en arbeidsledighet, verken på 50 000 eller 70 000. Vi skal gjøre det som er nødvendig for å bekjempe den. Men det må ikke gjøres slik at det fører oss inn i nye problemer. For det vil være å tildekke ledighetsproblemet, ikke å løse det.

Vi må ikke glemme at den økonomiske snuoperasjonen vi har tatt fatt på er den største utfordringen vi har stått overfor siden årene etter krigen. Bare fallet i oljeprisene vinteren 1986 gjorde at Norge mistet 10% av sine inntekter. Det er en inntektssvikt som er langt større enn noe annet vestlig industriland fikk etter oljeprissjokkene i 1973-74 og 1979 - og som bidro en arbeidsledighet på 10 % i mange land. En ledighet de ennå sliter med.

Det er en slik utvikling det var så viktig for Arbeiderpartiet å unngå også her hos oss. Hvis vi ikke hadde vist vilje til å angripe problemene og lagt om kursen, ville vi i stedet bli tvunget inn i en dramatisk tilstrammingspolitikk. Da ville også vi kommet inn i en lang periode med stagnasjon og stor ledighet.

Det ville ikke være mulig å komme gjennom denne økonomiske snuoperasjonen uten endringer på arbeidsmarkedet.

Det ble i 80-årene skapt 60 000 nye arbeidsplasser i varehandelen og 60 000 i finansierings- og eiendomsvirksomhet. Det var arbeidsplasser det ikke var varig grunnlag for. Mange

av dem ble skapt under den uforsvalige utlåns- og forbruksveksten, da alt for mange kastet seg på karusellen uten en realistisk vurdering av framtidsutsiktene. Behovet for omstilling og mulighetene for rasjonalisering i disse virksomhetene har vist seg enda større enn ventet.

I tillegg hadde vi en kunstig høy byggeboom. Varehus og luksusleiligheter det nå ikke er behov for, vokste opp.

Derfor kan vi ikke gjøre som Høyre gjorde i 1985 - løse problemene på arbeidsmarkedet ganske enkelt ved å øke etterspørselen og det private forbruket. Da skusler vi bort det vi har vunnet. Det ville være å skyve problemene foran oss. Vi må gjennomføre omstillingsprosessen, slik at vi får trygge jobber. For det er bare slik vi skaper grunnlag for ny vekst, en som er bærekraftig - både miljømessig og økonomisk.

Vi skal møte ledigheten med arbeidsmarkedstiltak for å skolere og kvalifisere for et fremtidsrettet arbeidsmarked. Vi vil sette inn særskilte tiltak for unge som blir ledige. Arbeidsledighet er ille for alle som rammes. Men aller verst er det at unge mennesker ikke får sjansen på arbeidsmarkedet.

Arbeidermarkedstiltakene skal ikke være oppbevaring, men kvalifisere til det arbeidsmarked vi ser konturene av framover. Tiltakene skal bygge bro mellom fortidas og framtidas arbeidsplasser.

Arbeiderpartiet har programfestet en egen lov som skal sikre unge under 20 år et tilbud om skoleplass eller arbeidsplass. Vi foreslo en slik lov høsten 1985, men ble nedstemt av det borgerlige flertallet i Stortinget.

Det betyr ikke at vi gir opp. Det arbeides nå med dette igjen - og vi samarbeider med AUF for å finne fornuftige løsninger. Det viktigste må være å sikre de unge mulighet til opplæring som gjør det lettere å få jobb. Vi må finne en form på en slik lovfesting som gjør at retten blir reell, og ikke bare formell.

Opptrappingen av arbeidsmarkedstiltakene er i full gang. Det er allerede lagt opp til at 34 000 omfattes av slike

tiltak, 15 000 flere enn i fjor. Hvis det viser seg ikke å være nok, vil vi utvide ordningen.

Vi vil om kort tid legge fram forslag om en ny type tiltak - Arbeid for trygd. Tanken er å la arbeidsledige løse oppgaver som ellers ikke blir løst. Samtidig som de får erfaring og kvalifikasjoner som gjør det lettere å få jobb i det ordinære arbeidsmarked etterpå. Det vil være snakk om arbeidsplasser i det offentlige, i organisasjoner, og vi vurderer også om ordningen kan brukes i private bedrifter.

Mange spør: Hvilke jobber er det vi skal kvalifisere de arbeidsledige til ?

Vi skal øke eksporten og få større bredde i de konkurranseutsatte næringene. Det er bare slik vi kan få skikk på økonomien. Dette vil i seg selv gi økt sysselsetting. Men fortsatt vil de fleste nye arbeidsplassene måtte komme i tjenesteytende næringer, både i privat og offentlig sektor.

Enkelt sagt så skal eksporten tjene de pengene vi trenger for å sysselsette tilstrekkelig mange til å løse oppgavene i skole og helsevesen, barnehager og eldreomsorg - og i privat tjenesteyting.

*

Det er ikke tilfeldig at det er de land hvor sosialdemokratiet har hatt avgjørende innflytelse som har greid å møte den økonomiske krisen i 70- og 80-årene uten stor og langvarig arbeidsledighet og sosiale nedskjæringer.

De har greid det i det sosialdemokratiske Sverige. Vi skal greie det også her - i et sosialdemokratisk Norge.

De som hevder at det ikke spiller noen rolle om det er Arbeiderpartiet eller Høyre som styrer - må glemme de erfaringene vi har fra 70- og 80-åras Europa. De lukker øynene for hvordan høyresiden har forsøkt å løse de økonomiske problemene i andre europeiske land.

Vi står overfor krevende oppgaver. Men de er samtidig utfordrende. De kaller på de beste tradisjoner i arbeiderbevegelsen: Evnen til samfunnskritikk og vilje til reformer.

Det er nok av tilbud om de enkle løsningene. Det finnes ideologier som tror blindt på statsdirigering og detaljregulering av all økonomisk aktivitet. Land som har valgt den veien, erfarer at den har avgjørende mangler. Den makter ikke å utløse enkeltmenneskets innsatsvilje, fantasi og skaperkraft. Det gir et stivt og gammeldags samfunn. Det er en slik linje Gorbatsjov nå forsøker å komme bort fra i Sovjet.

På den annen side er det de som sverger til markedet som det viktigste styringsmiddel. Men det blir jo svakheter der man har satset for ensidig på den linjen. Det har gitt økonomisk vekst, men har ikke greid å fordele den rettferdig. I mange av landene som har satset på en slik politikk, er det stor arbeidsledighet og store sosiale forskjeller.

Derfor avviser vi høyresidens politikk, mer liberalisme og mindre styring. Mer skattelettelse til de som tjener mest.

Sosialdemokratiet har valgt den tredje vei. Vårt mål er å gi flest mulig anledning til ta vare på seg selv og andre gjennom egen innsats og felles rettigheter. Gjennom fellesskapsløsninger vil vi sikre alle tilgang til utdanning, bolig og helse. Gjennom politisk styring vil vi bidra til å utløse krefter, skape verdier og sikre en rettferdig fordeling.

Vi avviser slett ikke markedet som et egnet styringsmiddel, men overser ikke at det har sine klare begrensninger.

Som sosialdemokrater stiller vi ikke opp ferdig modeller for et samfunn. Vi vil alltid være underveis. Vi må hele tiden være åpen for å vurdere virkemidlene i lys av virkeligheten som omgir oss. Derfor må vi aldri sette oss i den situasjon at vi forveksler mål med midler.

Sosialdemokratiet må alltid være samfunnskritisk. Ha vilje og evne til å se kritisk, også på de ordninger vi selv har skapt. Vi må ha vilje til å se kritisk på de

styringsmidler vi bruker, ikke minst i den økonomiske politikken. De virkemidlene som fungerte godt i 50- og 60-årene, fungerer ikke på samme måte i 80- og 90-årene. Hvis vi ikke tar hensyn til dette, vil utviklingen løpe fra oss, og våre muligheter til å styre samfunnsutviklingen bli mindre.

Diskusjonen om de beste styringsredskaper har vi alltid vært opptatt av. Mange synes i dag f.eks. å glemme at allerede i det langtidsprogram vår regjering la fram i 1981 - pekte vi på behovet for å utløse de muligheter som ligger i samvirkeløsningene. I nærmiljøet, i organisasjonene eller på arbeidsplassene. Vi ønsket en oppmykning av åpningstider i varehandel, skoler og barnehager. Vi ville skape større mulighet for fleksible arbeidstidsordninger.

Vi satte disse spørsmålene på dagsorden allerede den gang - spørsmål som vi har tatt opp igjen og drøftet på nytt i Frihetsdebatten.

Likevel, vi må ikke lukke øynene for at mange unge forbinder også sosialdemokratiet med for mye stivbeinhet, byråkrati, tvang og dirigering. Den sviktende oppslutningen fra ungdommen i 70- og 80-årene har vært en hodepine for partiet. Da AUF så helhjertet kastet seg inn i Frihetsdebatten, følte jeg at vi var på rett vei. Dere som er unge har lettere for å se på det bestående med friske og nye øyne. Det gir impulser som vi er nødt til å ha for å komme videre.

Arbeiderpartiet skal alltid være et levende politisk verksted. Den konstruktive debatten er blåsebelgen som holder ilden ved like og setter oss i stand til å smi de nye redskapene vi trenger for å nå våre mål.

*

Jeg sa at vi skal ha arbeid for alle i 90-åras Norge. Det viktigste vi da må gjøre er å gjennomføre det vi har begynt på: Oppryddingen i norsk økonomi. Fornyelsen av næringslivet og offentlig virksomhet.

La oss aldri glemme at de som blir taperne når det ikke er orden i økonomien, det er de som fra før står svakt. Renten er et aktuelt eksempel. Den høye renten vi har hatt de siste årene skyldes en lettvent økonomisk politikk og krisen i vår økonomi. Og det er de med lavest inntekter som rammest hardest av en høy rente.

Det har alltid vært grunnleggende for Arbeiderpartiet at vi må skape verdiene før vi bruker dem. Vi kommer ikke utenom det enkle faktum at vi må greie å selge våre varer og tjenester i sterk konkurranse med andre land. Den konkurransen møter vi både her hjemme og ute. Skal vi lykkes må vi også ha en pris- og kostnadsvekst som ikke er sterkere enn den de har i de land vi konkurrerer med.

Det er dette som har vært det vanlige i hele etterkrigstiden, i hvertfall i de perioder Arbeiderpartiet har hatt regjeringsansvar. I 80-årene har situasjonen vært den motsatte. Priser og kostnader steg sterkere hos oss enn hos andre. Og norsk næringsliv mistet markedsandeler både hjemme og ute. I 80-årene har vi mistet 36 000 arbeidsplasser i de konkurranseutsatte næringer.

Nå har vi brutt denne spiralen. De siste månedene har prisene steget mindre i Norge enn i andre land. Det har vi greid gjennom en bevisst økonomisk politikk og et inntektspolitisk samarbeide.

Det var nødvendig å stramme inn, fordi vi ikke kunne fortsette å bruke mer enn vi skapte. Men det viktigste for å skape et trygt fundament for ny vekst, har vært å få stanset den særnorske kostnadsveksten. Og det har vi greid gjennom samarbeidet med partene i arbeidslivet.

Samarbeidet om inntektsoppgjøret i fjor vår ga ikke bare et nøkternt oppgjør. Det ga også er oppgjør med den beste sosiale profilen på mange, mange år. Rengjøringshjelpen fikk mer enn rådmannen, regnet i kroner. Samtidig som vi fikk rom for sosiale reformer fagbevegelsen lenge har kjempet for.

Husker dere hva vi fikk til ? :

- Lavere pensjonsalder for yrkesaktive,
- Lengere svangerskapspermisjon,
- Lavere boligrente for unge under 35 år og andre som lånte til sin første bolig,
- Inntektsavhengig tilbakebetaling av studielån.

Ved å bruke samarbeidet som virkemiddel har vi oppnådd mer enn vi kunne gjort på andre måter. Et gammelt redskap, som lønns- og prisstopp, som mange var inne på burde brukes, ville ikke gitt så gode resultater som de vi nå ser.

Samarbeidet om inntektspolitikken blir enda viktigere framover, når vi tar mål av oss til å greie omstillingen uten den arbeidsledigheten dette har skapt i andre land.

Norsk næringsliv har ikke bare et kostnadsproblem. Det vi sliter med er først og fremst et omstillingsproblem. Vi må få til vekst i de næringer som kan gi oss balanse i utenriksøkonomien. For økonomien er fundamentet for alt det andre vi ønsker å gjøre.

Vi har i Norge gjennom 70-årene og store deler av 80-årene greid å holde full sysselsetting, mens andre land har hatt en høy og varig arbeidsledighet. Norge og Sverige har vært små øyer i et hav av stor arbeidsledighet.

Arbeid for alle blir en enda mer krevende utfordring i årene framover, også fordi det internasjonale samfunn er i forandring. Vi er sterkere utsatt for påvirkning av det som skjer i verden rundt oss enn tidligere. Mulighetene for å skjerme seg mot virkningene i et land som vårt blir stadig mindre. Forsøker vi å holde andre ute, blir vi selv stengt inne.

De forandringene som har størst virkning for oss er det som nå skjer i EF. Vi ser klart konturene av et mer dynamisk EF. Det er mer optimisme og besluttsomhet omkring Europas fremtid. Vi ser et EF som i stadig større grad velger

felleskapsløsninger som svar på sine felles utfordringer. Utfordringer som også berører oss.

Vi er sterkt knyttet til det som skjer i Europa. To tredjedeler av alt vi eksporterer går til EF-landene. Uansett hvilken tilknytningsform vi har til EF, får det som skjer der følger for oss. EFs indre marked er ikke noe som blir etablert om to år. Der skjer en utvikling fra dag til dag, som vi må forholde oss til. Det skjer en utvikling vi må møte hvis vi skal lykkes i den omstilling som er nødvendig i vår egen økonomi og vårt eget næringsliv, for å sikre grunnlaget for sysselsetting og vekst i årene framover.

Det dreier seg om noe langt mer enn vår handel med EF-landene. Det gjelder deltakelse i forskning og utvikling, investeringer og bedriftssamarbeide. Utviklingen i EF er derfor en utfordring for myndighetene, men like mye for næringslivet selv. Næringslivet må selv ta utfordringen og gripe mulighetene.

Utviklingen i EF berører oss på så mange områder og i så stor grad at vi må stå sammen om en aktiv og målrettet norsk innsats. Det er dette vi nå må bruke kreftene på de neste årene, og ikke sette dem inn i en ny medlemskapstrid. Vi satser på EFTA og på et samarbeid med EF, som har fått nye impulser i siste uke gjennom utspillet fra presidenten i EF - Jacques Delores.

Først når det indre marked er etablert og vi har avklart våre muligheter for tilpasning, er det aktuelt å vurdere om det er grunnlag for å ta opp spørsmålet om vår tilknytningsform på nytt.

Dette er den linje Regjeringen har lagt opp til og som i fjor vår fikk bred tilslutning i Stortinget. Det er den linje vi vil følge framover, og som jeg ser av forslaget til uttalelse fra dette møte, at Oslo AUF også vil støtte.

Jeg tror det som skjer i Europa i årene framover vil bli sterkere preget av en debatt om verdier. Her har

sosialdemokratiet mye å tilføre. De sosialdemokratiske partiene i Europa har de siste årene ført en mer aktiv debatt om de europeiske spørsmålene, også ut fra disse perspektivene. Den nordiske modellen har stor tiltrekningskraft internasjonalt. Utviklingen i Europa har ikke bare en økonomisk dimensjon, men også en sosial. Verdier som arbeid for alle, sosial utjamning, miljøspørsmål og kulturpolitikk er i ferd med å få en større plass i Fellesskapets politikk. Og vi trenger en sterkere basis for de verdier som i dag preger de nordiske samfunn.

Med i perspektivet om et nytt og mer dynamisk Europa, hører også de forandringer som skjer i Øst-Europa, inspirert av endringene i Sovjetunionen.

Kanskje er det særlig dere som er unge som sterkest vil gripe fatt i de muligheter som ligger i et fremtidsrettet europeisk samarbeide.

*

I forslaget til nytt arbeidsprogram stiller vi "krav om innsats - for felles framtid". Det er faktisk blitt nødvendig å minne om den enkle sannhet at det er nødvendig med innsats fra hver og en av oss, hvis vi skal oppnå best mulig resultat. Det er nødvendig å minne om dette etter perioden hvor det var jappene som skapte trender og forbilder. Da det bredte seg en holdning om at det var mulig å komme lettvtint til både raske fortjenester og godt betalte stillinger.

Men det er ikke mulig å låne seg til velstand. Velstand må vi jobbe for. Slik har det alltid vært og slik vil det fortsatt være.

Nå har vi fått se at det er nødvendig med en ny holdning og en ny ånd i alle deler av samfunnet. Velferdssamfunnet er ikke et bord som er ferdig dekket en gang for alle, hvor vi bare kan forsyne oss. Vi må selv bidra til å skape de verdier vi trenger. Og vi må vinne de unge generasjonene for de holdninger, for den solidaritet det må hvile på. Vi må alle ta et større ansvar for samfunnet og for den fremtid vi deler.

Vi stiller krav til innsats for å skape et samfunn der ingen faller utenfor. Også i fordelingspolitikken står vi overfor utfordringer som krever nye grep. Vi må våge å trække nye spor.

Hvordan skaper vi rettferdig fordeling i et samfunn hvor mangel på barnehageplass for mange kan være et større problem enn for lav lønn. Hvor lang ventetid på hofteoperasjon skaper større vanskeligheter enn dårlige boforhold. Hvor mangel på sykehjemsplass er et større problem enn for liten alderspensjon ?

Vi har sett på den progressive statsskatten som den viktigste delen av vår fordelingspolitikk. Men etterhvert som fradragmuligheter og økte lånemuligheter viste seg å undergrave systemet og skapte nullskatteyttere, ble det nødvendig med nye virkemidler.

Et nytt og mer rettferdig skattesystem var viktige mål både for Arbeiderpartiet og AUF foran denne Stortingsperioden. Og vi har nådd langt i fornyelsen av skattesystemet. Verdiene av fradragene er betydelig redusert for de med høye inntekter, mens det er økt for de laveste inntektene. Smutthull er tettet igjen og muligheter for nullskatteytterne er fjernet.

Høyre utvidet fradragmulighetene og slapp løs låneboomen uten å endre skattereglene. Det måtte en Arbeiderparti-regjering til for å reformere et skattesystem tida for lengst hadde løpt fra. Eller for å si det annerledes; Høyre måtte først ut av regjeringskontorene.

Vi ønsker å gå videre med skattereformene - slik dere også er opptatt av. Vi har nå tatt fatt på arbeidet med å fornye bedriftsbeskatningen og boligbeskatningen.

Men i dag er arbeidet for å bygge flere barnehager, bedre utdanningsmulighetene og bygge rimeligere boliger kanskje like viktig deler av en rettferdig fordelingspolitikk.

Arbeiderpartiet har vært en pådriver i likestillingspolitikken og i skolepolitikken. Det la grunnlaget for de store endringene som slo ut for fullt på

70-tallet, og som har fortsatt i 80-årene. Jentene ville bruke den utdannelsen de tok i og de kombinerte yrkesliv med familieliv.

Det vi ikke greide godt nok var i tide å utvikle de tilkud dette skapte behov for, først og fremst barnehageplasser. Så ble det satt inn bremses på disse områdene da Høyre kom inn i regjeringskontorene i 1981. Derfor må vi nå ta et krafttak for å ta igjen det forsømte. Vi har fått opp farten, og har fordoblet utbyggingstakten i forhold til første halvdel av 80-årene, men fortsatt er det langt igjen til målet om barnehageplass til alle.

Derfor foreslår vi nå også endringer i barnehageloven som skal gjøre det lettere å starte nye barnehager.

Barnehageplass er et godt tilbud for barna. Men for de aller yngste, er kanskje den beste løsningen for de fleste om en av foreldrene kan være hjemme den første tiden. Vi har utvidet svangerskapspermisjonen fra 18 til 24 uker, og reiser nå målet om ett års svangerskapspermisjon. Den skal også kunne tas ut på en fleksibel måte. For eksempel over barnets første 8 leveår. Og vi ønsker at mannen skal ta sin del, slik at også han får oppleve gledene ved å være hjemme med ansvaret for sine barn.

Men vi ser behov ut over dette. I programmet har vi reist målet om heldagsskole for de minste skolebarna. Vi kan ikke lenger ha en ordning hvor seks-åringen har heldags omsorgstilbud når foreldrene er på jobb, mens førsteklasingen sendes hjem til tomt hus etter tre timer på skolen. Dagens skole er laget for den tiden da mamma var hjemme og tok imot barna etter endt skoledag, den tid som er forbi.

Heldagsskolen gir også muligheter for å utvide undervisningen i en periode hvor barna er særlig motivert og åpne for å lære. Og det gir nye muligheter for å knytte sterkere kontakt mellom skole og nærmiljø. Foreldre og organisasjoner trekkes inn i et fritids- og omsorgstilbud på skolen.

Skolepolitikken har vært en av våre viktigste redskaper for å skape like muligheter i samfunnet, bryte ned klasseskiller og jevne ut ulikheter. Verdien av en enhetlig skole for alle, både i grunnskole og videregående skole, ja stort sett også i høyere utdanning, kan ikke overvurderes. Det har gitt mange generasjoner barn og unge felles opplevelser og et felles utgangspunkt i livet.

Derfor legger vi så stor vekt på å fornye og forbedre skolen. Også her må vi stille krav om fornyelse og vise vilje til å etterprøve våre standpunkter i lys av nye erfaringer. Det er slik vi kan forsvare skolen og stanse tilløpene til privatisering, - også på dette området.

Dere behandler på dette årsmøtet et skolepolitisk program. I Regjeringen arbeider vi nå med en stortingsmelding om kunnskapspolitik og livslang læring. Når jeg leser det program dere har lagt fram, kan jeg trygt love at dere vil kjenne dere igjen når Stortingsmeldingen kommer. Her er vi på linje i de sentrale spørsmålene.

En god studiefinansiering har åpnet for høyere utdanning for veldig mange. I det skolepolitiske programmet peker dere helt riktig på den bekymringsfulle utviklingene i at færre og færre tar langvarig utdannelse, og at stadig flere driver studier bare på deltid.

Svekkelsen av studiefinansieringen under den borgerlige regjeringen må ta sin del av ansvaret for denne utviklingen. Selv om vi har vært gjennom en vanskelig økonomisk situasjon, har vi funnet det helt nødvendig å bedre studiefinansieringen.

"Studiegjelden er blitt lettere å bære", skrev Aftenposten for en uke siden, og fortalte om et ektepar som hadde fått 20 000 mindre å betale i år enn de hadde i fjor. En gledelig nyhet som gjelder mange - og det var vel derfor Aftenposten glemte å fortelle at dette er et konkret resultat av Regjeringens politikk. Dette har også vært en av de sakene AUF har vært spesielt opptatt av.

Inntektsavhengig tilbakebetaling - slik at ingen behøver betale mer enn 6% av sin inntekt i renter og avdrag på studielånet pr år, er bare en del av de mange forbedringene i studiefinansieringen vi har fått gjennomført.

- Aldersgrensen for behovsprøving av lån og stipend er senket,

- stipendandelen er økt,

- ordningen for omgjøring av lån til stipend for kvirnelige studenter som får barn er forbedret,

- det er innført et spesielt hovedfagsstipend, og

- det er satt mer fart i byggingen av studentboliger.

De som hevder at det ikke spiller noen rolle, om det er Høyre eller Arbeiderpartiet som bemanner regjeringskontorene, kan ikke være avhengig av studielån.

Gjennom disse reformene: Lengre foreldrepermisjon, flere barnehager, heldagsskolen og bedre studiefinansiering - gjør vi det lettere for de unge som ønsker å kombinere arbeid og familie. Det er slik vi kan utløse nye krefter. Da er det også lettere å møte kravene om innsats for en felles framtid.

*

Vi har startet snuoperasjonen i boligpolitikken. Det var ett av de områdene hvor behovet for en ny politikk var stor - etter fem års borgerlig regjering. Da alle reguleringer ble opphevet, uten at noe annet og bedre ble satt i stedet. Boligbyggingen ble redusert og Husbanken vingeklippet.

Resultatet var det først og fremst de unge som fikk merke: Det er blitt vanskeligere å skaffe seg sin første bolig.

Her er det virkelig behov for nye grep.

Hva har vi gjort ?

Vi har startet med å gjøre Husbanken til den viktigste boligbanken igjen. Det er ikke bare fornuftig boligpolitikk. Det er også en måte å styre kreditten på, slik at de viktigste formålene tilgodesees.

Utlånsrammene er økt med 65 %, og statsbankene vil i år kunne finansiere omlag 20 000 nye boliger. Rammene for etableringslånene er mer enn for doblet, ikke minst med tanke på å gi nettopp de unge en hjelpende hånd.

Det er utviklet nye låneformer som gir mulighet for å bygge utleieboliger uten innskudd. De første utleieboligene skal innvies her i Oslo om en måneds tid.

En avis skrev forleden at mens bankene nå begynner å sette ned utlånsrente på en måte som kommer de aller fleste kundene til gode, så gjør Regjeringen ingen ting med Husbankrenta. Ikke det? Topprenta ble satt ned fra 12 % til 11 % i forbindelse med inntektsoppgjøret i fjor.

Vi satte ned Husbankrenta allerede i 1986 - men da økte det borgerlige flertallet den igjen våren etter. Derfor lyder det temmelig hult, når det fra borgerlig hold nå kreves lavere rente i statsbankene!

Det er ikke gjort over natta å gjenreise en sosial boglibyging.

En av oppgavene er å bygge flere mindre og mer nøkterne leiligheter. De siste årene er det bygget 26 000 - 28 000 leiligheter i året. Men vi har likevel brukt like mye til boliginvesteringer som den gang vi bygde 40 000 leiligheter. Hvorfor? Fordi gjennomsnittsstørrelsen er økt så kraftig. I 1986 var de nye boligene gjennomsnittlig på 190 kvadratmeter.

Det sier seg selv at da har vi ikke råd til å bygge så mange av dem - og det er ikke så mange som har råd til å bo i slike leiligheter heller.

Nå er størrelsen på vei ned. Det er mye å gå på, og langt igjen til maksimal husbankstandard.

I Stortingsmeldingen om boligpolitikken vil vi trekke opp linjene for en ny og bedre boligpolitikk. Dette er et område hvor det er nødvendig med et samspill mellom statlige og kommunale myndigheter. Det hjelper lite med gode statlige ordninger, hvis kommunene satser på luksusprosjekter som Aker Brygge, i stedet for å gi plass for boliger til priser folk flest kan overkomme.

*

Miljøpolitikken vil stå sentralt i 90-årene. Jeg sa at det vi nå får av innsikt i sammenhengen mellom utvikling og miljø må forandre hele vår måte å tenke på. Fortsetter utviklingen som nå, kan 1990-årene bli ti-året da vi taper kampen for det globale miljø. Derfor må vi snu utviklingen og vinne kampen om fremtiden. For det er dette det dreier seg om.

Miljøpolitikken viser bedre enn noe annet område hvor nødvendig det å kombinere politisk styring og forpliktende internasjonalt samarbeide med en innsats og holdning fra hver enkelt av oss. Miljøvern er et klassisk eksempel på at hvis alle gjør som de ønsker, får ingen det som de vil.

Det er mange som har pekt på konsekvensene av å overse miljøproblemene. Sterkest inntrykk gjorde kanskje Maldivenes president i FNs Generalforsamling i fjor, da FN drøftet rapporten fra Verdenskommisjonen. Det høyeste punktet på Maldivene er 2 meter og 40 cm over havflaten. Hvis havene stiger slik vitenskapsmennene har advart de vil gjøre, hvis vi ikke stanser oppvarmingen av atmosfæren - ja, da står Maldivene i fare for å forsvinne i havet.

Det forteller mer enn mye annet om de utfordringer vi står overfor. Utfordringer vi bare kan møte i fellesskap.

Det er utfordringer som gjør at miljøpolitikken må stå helt sentralt på den politiske dagsorden.

Derfor skal vi være glade for at miljøpolitikken her hjemme synes å ha blitt politisk felleseie. Partiene kappes nesten om å være mest miljøvennlige. Men det er jo litt påfallende at de partiene som hadde muligheten til å vise sin miljøprofil i praksis - den gang vi hadde god økonomi og de hadde muligheten - benyttet den til å redusere bevilgningene og svekke lovverket. Det gjorde at vi tapte verdifull tid og har fått mer å ta igjen.

Hva er det vi har gjort ?

- Miljøvernbudsjettets samlede budsjett er 60% høyere i år enn da vi overtok.

- De særlige tiltakene mot forurensning er økt med 120 %. Under den borgerlige regjeringen ble dette reduisert med 30%.

- Rammen for tilskudd til kommunale kloakkanlegg og spesialavfallssystemer er økt med 200 %. Dette reduerte den borgerlige regjeringen med 21 %.

Vi kan gjøre listene lengre. Likevel sier Arne Fjørtoft at han velger Høyre fordi han mener Arbeiderpartiet har sviktet i miljøpolitikken!

Det viktigste som er skjedd de siste par årene, er tross alt likevel at det er i ferd med å feste seg en ny holdning til miljøspørsmålene. Flere forstår alvoret og ser at dette er et ansvar ingen kan skyve fra seg. Hensynet til miljøet, kan ikke settes til side - enten vi sitter i bedriftenes styrerom, i fagforeningene, i politiske organer, frivillige organisasjoner - eller vi som handler som forbrukere og trafikanter.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at vi står overfor store interessekonflikter og mange vanskelige avveininger. Sterke økonomiske interesser vil bli utfordret til å tenke nytt. Det er også nødvendig med tiltak som berører oss alle, for eksempel i forhold til den forurensning trafikken representerer. Det blir krevende, politisk, økonomisk og holdningsmessig.

Men i miljøpolitikken må vi handle lokalt i et globalt perspektiv. Dette er et område hvor alle bidrag er nødvendige, fordi de fleste miljøbelastninger er summen av de mange små utslippene og de manges handlinger.

Ett område hvor vi alle kan gjøre noe, er å bli mer miljøbevisst som forbrukere. Vi kan bruke fosfatrie vaskemidler og ubleket papir, sørge for en forsvarlig håndtering av batterier, kjøre kollektivt, og må vi bruke bilen, kan vi kjøre blyfritt og montere katalysator på bilen.

Det må bli lettere å være en miljøbevisst forbruker. Et hjelpemiddel her er miljømerking av varene. Derfor vil Regjeringen sette iverk en ordning med miljømerking av varer. Vi har klart et forslag som i dag sendes ut på høring, slik at det kan settes iverk til høsten.

Dette er et tiltak som i den store sammenheng kan synes lite. Men det gir de rette signalene og er med å skape nye muligheter for en sterkere miljøbevissthet. Både hos den enkelte som forbruker og hos produsentene. Velger folk miljømerkede varer, må flere produsenter legge større vekt på miljøhensynene.

Ordningen blir frivillig, og produktene som kan oppnå stempel som miljøvennlig må tilfredsstille bestemte krav. De må være miljøvennlig i hele sitt livsløp. Det må bruke mindre råvarer enn andre, tilsvarende produkter. De må være framstilt gjennom en mer miljøvennlig prosess, eller være mer miljøvennlig i bruk.

Det skal utarbeides spesielle retningslinjer for hver enkelt produktgruppe og ordningen skal iverksettes trinnvi. Slik kommer vi fort i gang og kan bygge den gradvis ut.

Vi tenker oss at en offentlig stiftelse med et bredt sammensatt råd og styre skal stå for vurdering og merkingen.

Avslutning

Sosialdemokratiet er en reformistisk bevegelse. "Den langsomme revolusjonen", kalle Arbeiderbladets tidligere redaktør, Olav Larssen omdannelsen av Norge fra fattigsamfunn til velferdssamfunn.

De unge føler kanskje mer enn andre utålmodighet når ting tar tid. Men vi må være klar over at i et komplisert samfunn, er det ofte nødvendig å bruke tid for å oppnå resultater. Ofte er det nødvendig å ha "revolusjonær tålmodighet".

Ta rentefradraget som eksempel. Når vi har et system som praktisk talt alle har basert seg på, også når det gjelder

nødvendigheter som bolig og studielån, er det ikke mulig å foreta for raske forandringer. Vi må bruke tid, slik at vi ikke får helt utilsiktede virkninger. Det betyr slett ikke at ting må være som de er, men vi må ha tålmodighet til de skrittvisse forandringene. Da får vi også lettere folk med oss.

Nettopp derfor er det så viktig hvem som sitter med styringsansvaret. Mister vi det, mister vi også store muligheter til å fullføre de reformene vi arbeider med. Og vi mister mulighetene til å komme videre. Hvordan skal vi ellers få gjennomført ett års svangerskapspermisjon, heldagsskolen og få gjennomført fornyelsen av boligpolitikken ?

Regjeringsansvaret ga oss muligheten til å få utviklingen inn i et nytt og bedre spor. Vi fikk stanset privatiseringen. Vi har hindret kommersielle sykehus, både på Mesnalia, i Asker og i Oslo. Vi har stanset den sterke privatiseringen som lå i den uforsvarlige økningen av det private forbruket - og som trakk ressursene vekk fra viktigere oppgaver.

Vi slår oss ikke til ro med tingene som de er. Vi vil forandre samfunnet. Da trenger vi størst mulig oppslutning, ikke minst fra de unge.

Vi har 8 måneder på oss fram til valget. Det blir en krevende oppgave. Men enda mer: En inspirerende oppgave.

Det er to holdninger vi nå må advare mot. Den ene er å tro at valget er vunnet på forhånd. Vi skal ikke satse på at de borgerlige ikke samler seg. Ønsket om å holde Arbeiderpartiet unna regjeringskontorene kan være drivkraft nok for dem.

Det andre er å tro at slaget er tapt på forhånd. Alt for mange trodde det i 1985. Men på valgdagen manglet det bare noen hundre stemmer i Rogaland og Nordland.

Det vi nå trenger er vilje til innsats og tro på at vi skal klare oppgaven - og jobbe med det for øyet. Fra nå og til 11. september.